

Kungsör har en av Västmanlands många privata primärvårdsenheter

”Listning är bäst både för patienterna och för oss”

När sjuksköterskorna hotades av varsel för fem år sedan, då bestämde sig läkarna; Vi tar över vårdcentralen själva.

Idag är Familjeläkarna Kungsör en av många privata mottagningar i Västmanland, landstinget som fått beröm för sin primärvård på senaste tiden.

Bättre kontroll och mer frihet var grundmotiven att bli sina egna för läkarna Birger Thorell, Ole Borgholst, Kjell Söderberg och Margareta Carlberg, vilka samtliga arbetar kvar på mottagningen.

– Att vi riskerade att bli av med sjuksköterskor bara för att de var sent anställda i den stora koncernen blev helt enkelt den utlösande faktorn som fick oss att ta steget att bli privata, säger verksamhetschefen Birger Thorell.

Något emot landstinget och den offentliga vården har de inte, däremot all förståelse för den stora vårdproducentens villkor.

– Men när man befinner sig ute i periferin som vi gör har man inte några riktiga fördelar av storkoncernen, man får klara sig själv ändå. Då är det bättre att vara sin egen, tycker Birger Thorell, som liksom sina kolleger numera är delägare i Praktikertjänst.

FOTO: CONNY SILLÉN

Kjell Söderberg, familjeläkare i Kungsör, tar alltid emot »sina» patienter, oavsett om de kommer akut eller på bokad tid. Ett bra system för båda parter, tycker han och kollegerna.

Möjligheten att bli en privat mottagning kom i och med att Västmanland 1994 införde sitt familjeläkarprogram, framarbetat oberoende av Husläkarlagen, men infört i samma veva som den kom. När reformen infördes erbjöds läkarna att bli entreprenörer om de ville. Villkoren var desamma oberoende av om familjeläkarenheten var privat eller landstingsägd.

Då var så gott som samtliga mottagningar landstingsdrivna. Nu är ungefär

40 procent av mottagningarna privata, 60 procent i offentlig regi.

Invånarna i Kungsör märkte nog knappt att det offentliga blev privat. Det var ju samma doktorer och samma sjuksköterskor i samma lokaler även om de bytte namn.

Den stora förändringen för såväl personal som patienter kom med listningen, en av grundbultarna i familjeläkarsystemet.

– För patienten är det ett sätt att få kontinuitet och att kunna träffa samma doktor. Och vi sätter en ära i att patienten verkligen ska ha samma doktor, även när de kommer akut, förklarar Birger Thorell.

– För oss doktorer innebär ju listningen en begränsning av arbetsuppgifterna, vi vet exakt vilka patienter vi ska sköta.

– Vitsen är att ersättningssystemet bygger på listan och att man har kommit långt med konkurrensneutraliteten. Det är nog unikt, annars är det nog vanligt att entreprenörer får sämre villkor, tror Birger Thorell.

Dessutom, påpekar han och de övriga läkarna, har professionernas inflytande varit mycket stort i utformandet av det nya, i och med att olika yrkesgrupper suttit med i landstingets »medicinska råd».

Birger Thorell är själv en av dem som ligger bakom familjeläkarsyste-

Primärvården i Västmanland ett föredöme

Familjeläkarprogrammet i Västmanland, som styrs av (s) och (c), infördes 1994. Vårdcentralerna fick välja driftsform och idag är 60 procent av mottagningarna i landstingets regi, 40 procent i privat regi.

När socialminister Lars Engqvist nyligen presenterade den framtida satsningen på primärvården pekade han på Västmanland som ett föredöme (se LT nr 36).

I Västmanland är alla patienter listade, antingen aktivt eller passivt. Listningen är grunden för ersättningen, vilken är densamma oavsett mottagningens driftsform.

I familjeläkarprogrammet framgår vilken uppgift mottagningarna har.

Den är samma för alla, oavsett driftsform, och innehåller exempelvis riktlinjer för barnhälsovård, vaccinationer, väntetider osv.

Politikerna i Västmanland vill att antalet patienter per doktor ska vara 1 per 1 500 år 2005. För att uppnå det behövs mellan 60 och 70 nya läkare i länet.

Kungsör har 8 200 invånare och ligger i länets sydvästra hörn. Den privata familjeläkarmottagningen är ortens enda läkarmottagning och har 4 läkare på heltid, 6 distriktssköterskor på 4,55 tjänster samt en barnmorska. Man ansvarar för såväl mödra- som barnhälsovård och för patienterna på ortens sjukhem. •

met. En tid arbetade han halvtid på landstingets kansli med att utarbeta och »sälja in» systemet i verksamheten.

– Sedan blev det så bra att jag ville jobba heltid som doktor igen, säger han skämtsamt.

Nu är det fem år sedan familjeläkarprogrammet infördes och doktorerna i Kungsör tycker fortfarande att principen med listade patienter fungerar.

– Det är det bästa både för mig och för patienterna, säger Ole Borgholst övertygat.

Alla har öppen mottagning

Närhet mellan patienter och läkare är en viktig grund för familjeläkarna i Kungsör och därför har de valt att ha öppen mottagning på förmiddagarna varje dag för patienter som vill komma till doktorn akut. Då deltar alla läkare och patienterna får helt enkelt komma till den läkare de listat sig hos. Även om en doktor får 20 och en får 5 besök.

Likaså behåller doktorn sina patienter när de läggs in på sjukhemmet i livets slutskede.

– Det är bra för patienterna och för de anhöriga att slippa byta doktor då. Och vi har möjligheten att behålla patienterna eftersom Kungsör är en liten ort och sjukhemmet ligger nära, säger Birger Thorell.

Att primärvården har det tufft idag, med högt tempo, allt fler uppgifter och allt mer krävande patienter är trots allt inget som gått primärvården i Kungsör förbi. Även här jobbar alla mer än de någonsin förut gjort.

– Vi vet att vi måste se upp så att vi inte blir utbrända och vi pratar mycket om det, medger Birger Thorell.

Kjell Söderberg, som med sina 7 år på mottagningen jobbat där kortast tid tycker att han och kollegerna ändå klarar av det höga trycket ganska bra. Förklaringen är driftsformen:

– När man har något eget känner man ju ett större ansvar och det är lättare att arbeta över utan att det känns jobbigt. Jag tycker att jag har mer tålamod med både patienter och annan personal nu.

– Ja, om något inte fungerar behöver vi inte sitta och gnälla, vi kan göra något åt det själva, säger Ole Borgholst.

Lika lätt är det inte för den övriga personalen. På sätt och vis var det enklare att arbeta i landstingets regi.

– Det är ju inte vi som valt att vara privata, utan läkarna. För vår del har tempot blivit mycket hårdare och vi har blivit färre sedan familjeläkar-systemet infördes, påpekar distriktssköterskan Marie Norlin.

– Å andra sidan är det nära till beslut och läkarna lägger sig inte i hur vi utför vårt arbete, vi har frihet under ansvar, säger Marie Norlin.

Hon och övriga sjuksköterskor ser även nackdelar med familjeläkeriet. Patienterna känner verkligen att doktorn är till för dem och då vänder de sig till denne även med minsta bagatell. Slöseri med resurser, menar sköterskorna.

– En del saker skulle naturligtvis vi kunna ta hand om, tycker Marie Norlin.

Det som oroar doktorerna på familjeläkarmottagningen i Kungsör är återväxten inför framtiden. Hur ska det gå till att få nya läkare till primärvården?

Idag är taket för antalet listade patienter satt till 1 900 patienter. Kungsör har 8 200 invånare som så gott som alla har listat sig.

– Vi är överens om att listan ska bli kortare och visst pratar vi om att man borde dra ner på arbetstiden. Men då måste vi bli flera, konstaterar Birger Thorell.

– Hur många kan samarbeta egentligen? Fyra går bra, eller fem, men knappast fler än sex personer, funderar läkarna.

Faktum är att de har börjat sörja för återväxten på hemmaplan. Mottagningen

har, så privat den är, en egen ST-läkare, Anna Åberg. Hon är den första i landstinget som gör sin specialtjänstgöring på en privat primärvårdsmottagning.

– Jag hade bestämt mig för att jag ville ha Margareta som handledare, eftersom jag visste att hon var en bra doktor och ville ha en kvinnlig handledare, berättar Anna Åberg.

Familjeläkarmottagningen kom överens med landstinget – mottagningen står för handledning, landstinget för resten – och uppgörelsen blir troligen modell för andra privata mottagningar som vill ha ST-läkare.

Få patienter till nye doktorn

– Det känns väldigt stimulerande och som en investering att man hjälper till att bygga upp något bra, säger Margareta Carlberg, som är handledare.

Stämningen på mottagningen får beröm av Anna Åberg.

– Atmosfären är att det här fixar vi och man får hjälp direkt när det är något. Men det är få som vill byta doktor och det är ju ett gott betyg åt de ordinarie läkarna, konstaterar hon.

För att Anna Åberg alls skulle få patienter fick hon till en början »låna» några av de andra doktorerna. Dessutom har patienterna som kommer till den öppna mottagningen tillfrågats om de vill ha den nya doktorn och flera barnfamiljer har valt henne.

– Nu har jag fullt i tidboken flera veckor framåt, säger hon.

Är det då möjligt att exportera familjeläkar-systemet till andra landsting, så som socialministern gärna ser? Jo, tror läkarna i Kungsör, även om just deras arbetssätt kanske passar bara på en liten ort.

– Men man måste ha ett listnings-system, så att ansvaret blir avgränsat och det är viktigt att professionen får vara med och påverka, slår de fast.

Anna Filipsson

FOTO: CONNY SILLÉN

FOTO: CONNY SILLÉN

Familjeläkarna i Kungsör är första mottagning i primärvården som fått Praktikertjänsts kvalitetsdiplom. "Kvalitetsarbetet är mycket viktigt, särskilt frågor som rör sekretess, på en så liten ort som vår" säger verksamhetschef Birger Thorell (lilla bilden). Även om arbetet är stressigt tar man sig alltid tid att äta lunch. Fr v Birger Thorell, Ole Borgholst, Kjell Söderberg, Margareta Carlberg och Anna Åberg.